

Milan Hes

Dandy nezná lásky k ženě

TRAGICKÉ PŘÍBĚHY
ČESKÝCH DEKADENTŮ

MAKETA
VYDAVATELSTVÍ
SPRÁVA ČESKÉ
KNIHOVNY

EDICE
C
MAGNETKA

NAVLADILEM
ERDOKA

Milan Hes

Dandy nezná lásky k ženě

TRAGICKÉ PŘÍBĚHY ČESKÝCH DEKADENTŮ

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka:

Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc. (FF UK Praha, Technická univerzita Liberec)

Doc. PhDr. Jan Halada, Csc. (FSV UK Praha, Institut komunikačních studií)

Prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

PhDr. Miloslav Martinek, CSc.

JUDr. František Čermák

Copyright © Milan Hes, 2017

Cover Art © Vladimír Pfeifer, 2017

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2017

ISBN 978-80-7557-351-3 (pdf)

Obsah

MÍSTO ÚVODU	9
KAPITOLA PRVNÍ Muži	11
KAPITOLA DRUHÁ Ženy	43
KAPITOLA TŘETÍ Smrt	81
MÍSTO ZÁVĚRU	115
VÝBĚR Z DOPORUČENÉ LITERATURY	117
O AUTOROVĚ	118

„V žádném umělci není nikdy nic morbidního. Umělec smí vyslovit všechno.“

OSCAR WILDE, *OBRAZ DORIANA GRAYE*.

„Ano, konvence: ty jsou světlejší než všechny tradice, nedotknutelnější než všechny zákony – to je sacrasanctum davu, to je ten okov, který jej drží v mezích, bič, který drží stádo pohromadě, činí je krotkým a učí je býti obecnou užitečným, povolným, nápomocným.“

ARNOŠT PROCHÁZKA, *IMORALITA V UMĚNÍ*.

„Proto také bude vždy umělec nenáviděn davem, že nejde s ním, že mu neslouží. Bude nenáviděn lůzou, že se zavírá v svůj nepřístupný palác, ale toho, ať nedbá.“

JIRÍ KARÁSEK ZE LVOVIC, *SOCIÁLNÍ UŽITEČNOST UMĚNÍ*

Místo úvodu

Koho bohové milují, ten zemře mladý. Arthur Breisky, dekadent a dandy, odešel z tohoto světa v noci z 10. na 11. července 1910. Mnozí neuvěřili, někteří pátrali v literárním světě Ameriky dál, aby vykřesali jiskru naděje. Snad ten tajuplný Bruno Traven, literární rebel a dobrodruh, jenž píše své podmanivé romány z indiánského prostředí je český spisovatel Breisky? Byl by to veletoč přímo monstrózní. Individualista Breisky se ve vzdálené Americe změnil na kritika kapitalismu a bojovníka za práva deklasovaných a zotročených. Tajemný revolucionář na scéně! V případě Breiského, mistra mystifikací, nešlo vyloučit vůbec nic.

V Čechách sřezil Breiského odkaz jeho přítel Jarmil Krecar z Růžokvětu, dekadentní básník, bibliofil a erotoman. Zažili spolu leccos zajímavého, potkali mnoho krásných dívek a připravili k vydání nejednu zajímavou knihu. Ještě více jejich snů však zůstalo nenaplněno. Zatímco Arthur Breisky před tajemným odchodem z Čech hledal spásu vlastní duše u inteligentní a půvabné mladé ženy Boženy Dapociové, osudové životní lásky, Jarmil Krecar s požitkem lovce sbíral trofeje dalších a dalších milenek. Vzájemně si tehdy pomoci nedokázali.

Vydejme se zpět proti proudu času. Zšeřelou ulicí vedoucí od gotického kostela sv. Gotharda vzhůru na slánské náměstí jdou dva mlčenliví chodci. Připomínají šlechtice. Vzezřením, důstojností, vším. Mladí muži nijak neskrývají potěšení, když se doslechnou, že o nich ve městě hovoří jako o bohémeh. Mají vlasy delší, než je obvyklé, na sobě perfektně padnoucí oblečení podle nejnovější anglické módy. Život je pro ně literárním příběhem, jenž má vysokou estetickou hodnotu. Literaturu ztotožňují s lidstvem.

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století v době fantastických eskamotáží, stoických gest, odmítání průměrnosti, duševních abnormalit, předstíraného i skutečného šílenství, sexuální

perverze, narcismu, rafinovanosti, mystifikací, vznešené výřečnosti, melancholie, egoismu, estetických ideálů, umění pro umění, domnělých či skutečných rájů, okultismu, opěvování smrti, prodejné i romantické lásky, náš příběh začíná...

Muži

*„Účelem umění je připravovat podmaňující,
vždycky nové a nepředvídané dojmy,
intenzívnější oněch, které o nás vyvolá život.“*

ARTHUR BREISKY

DĚTSTVÍ ČESKÉHO WILDA

Arthur Breisky (v matrice uveden jako Arthur Vincenc Josef Breiský) se narodil Jindřichu Breiskému a Boženě Pörtlové ve čtvrtek 14. května 1885. Rodina c. k. finančního úředníka tehdy žila v Roudnici nad Labem, kde také o dva roky později Arthurovy rodiče uzavřeli sňatek. V Roudnici však Breiského rodina nepobyla dlouho. Otec jako naddozorce a posléze (vrchní) komisař finanční stráže měnil často působiště. Nejprve se všichni za otcem stěhovali do Vysokého Mýta, poté do Prahy, kde Arthur začal navštěvovat obecnou školu.

Ve školním roce 1896/1897 se stal studentem malostranské reálky. Na počátky Arthurových studií později vzpomínal jeho bratr Rudolf: „Nešťastná volba. Arthur měl neobyčejné nadání pro humanitní předměty – předměty reálné ho naprosto nezajímaly. Zajímaly ho cizí jazyky a studoval soukromě latinu a řečtinu.“

V roce 1898 byl otec Arthura Breiského opět služebně přeložen a rodina se znovu stěhovala, tentokrát na Českou Sibiř do Votic. Po rodinné poradě však padlo rozhodnutí, aby Arthur raději zůstal v Praze sám a se vši pečlivostí se dále věnoval středoškolským povinnostem. Třináctiletý chlapec „těžce nesl vzdálenost od domova a s pláčem se loučil vždy po svátcích při odjezdu do Prahy,“ vzpomínala s odstupem několika desetiletí Breiského sestra Marie.

Z Votic záhy odjeli. Služební povinnosti přivedly Jindřicha Breiského do Slaného, kde rodina zůstane natrvalo. Mladý Arthur

nadále přebýval v Praze, kde se velmi trápil. Jeho strasti nebraly konce. Spíše se stupňovaly, když v roce 1899 vážně onemocněl tyfem. Bojoval o život, ale naštěstí se uzdravil. Nemoc změnila názor rodičů, kteří k mladíkově radosti rozhodli, že se již do hlavního města království nevrátí.

Ve studiích měl pokračovat v Lounech, které byly blíže novému domovu a kam také existovalo snadnější dopravní spojení. Ve Slaném na konci 19. století podobný typ školy neexistoval a tak v září 1899 nastoupil do kvarty lounské reálky. Přes týden Arthur pobýval v městě nad Ohří, ale na víkendy se vracel vlakem domů. Byl nejstarší ze šesti dětí, měl bratry Rudolfa, Jindřicha, Evžena a Viktora a sestru Marii. Na čilý rodinný ruch se vždy těšil, protože spolu všichni vycházeli velmi dobře. Ve Slaném měl hřejivé rodinné zázemí, v Lounech literárně a lidsky dospíval. Zatím netušil, že v městě nad Ohří na něj čeká osudové setkání...

LÁSKA JSI TY

V Lounech se na podzim roku 1902 během tanečního kurzu sedmnáctiletý septimán Arthur Breisky seznámil s o rok starší Boženou Dapeciovou (1884–1959), osudovou ženou svého života! „V páté taneční hodině se objevil vážný student. S nikým netančil, po celý čas se díval na mne, až před koncem se rozběhl ke mně. Chce se prý se mnou seznámit. A zda je pravdou, že píše básně. (...) Začala nová epocha mého života,“ zapsala do deníku Boženka. Během následujících tanečních lekcí Breiskému půjčila dvě své básně vyjadřující poetickou náladu. Setkaly se dvě bytosti milující literaturu a umění. Arthur se již před časem doslechl, že půvabná dívka je neméně nadanou zpěvačkou a malířkou.

Zrodilo se pouto, které poznamenalo do konce života oba mladé lidi. Láska, jež jako divoká růže obepnula nekonečný a stále znovu objevovaný svět literatury. „Chodívali jsme parkem a po lukách stále spolu a jeho kolegové nám říkali Dante a Beatrice. Jeho osobou přibyl mi učitel světové literatury, vědoucí a přísný. Tenkrát jsem hodně psala, hodně četla a z četby jsem musela vyvodit kritiku a názor na knihu.“

Silný citový vztah, kterým k sobě mladí lidé zahořeli, brzy přerostl v hlubokou lásku. Breisky byl v hovoru většinou vážný,

odlišoval se názory i vědomostmi od vrstevníků, které Boženka doposud znala. Jinak sedával za stolem, jinak pozoroval své okolí. Zatímco Boženka se dříve divoce smála a rozpustile bavila, po seznámení s Arthurem se změnila. Začala být mlčenlivější, přemýšlivější, jakoby stále zahloubaná do svého nitra. Nemohla si pomoci, ale stále na Arthura myslela. Přemýšlela, zda přijde zase do tanečních hodin, jestli si vyžádá bílý květ z jejích vlasů, zda pochválí některou její větu nebo pohaní její povrchní smích.

Ačkoliv Boženka Dapeciová tušila, že není Arthurovi lhostejná, velmi ji rozrušilo úhledným rukopisem napsané vyznání, které jí Breisky na miniaturním lístku vtiskl 4. prosince 1902 během tance do dlaně. Současně ji poprosil, aby si psaní přečetla až večer po návratu domů. Breisky byl příliš hrdý a uzavřený, aby své city vyjevil Božence přímo. Psaníčko, jež pro jeho autora začínalo příznačně citátem spisovatele Joséphina Péladana *Žena usmrcuje Muže*, obsahovalo vyznání lásky, vlastní literární a filosofickou konfesi i požadavek na obdivovanou Boženku o jasnou odpověď: „Mé dny plynuly jednotvárně. Tak šedé byly a tak bezradostné. Plul jsem jimi sám a sám zoufalý Nudou a Všedností. Má duše to byla, která byla nespokojena tím prázdným životem a nemohši najíti v něm život, dle svých snů, uzavřela se v sebe.

Vytkl jsem si Cíl. Cíl, k němuž vede strmá cesta plná úskalí a skrytých nebezpečí. A řekl jsem si: buď dojdeš a dosáhneš toho, co chceš a budeš Velikým, anebo padneš, zhyneš a bude ti lépe, než by ses měl plaziti jako tuctový člověk tímto životem. Neboť duše má se hrozí Prostřednosti. A půjdu k tomu cíli silou drtivou. Neohlížeje se ani vpravo, ani vlevo. Nedbaje úšklebků lidských, ni bolestí a utrpení těch, kteříž mnou budou strženi. Buďte tvrdí! řekl Nietzsche.

Tu poznal jsem Tebe. Dívku, Ženu! Věř, cítil jsem Strach, jakýsi neuvědomělý, instinktivní strach před Ženou. Proto jsem se vždy tak úzkostlivě vyhýbal její společnosti, cítil jsem, že by mohla býti mým prvním úskalím. (...) Ač jsem se bránil, přece jsem neodolal touze s Tebou se seznámiti. Slyš, jak ohlušil jsem své svědomí! – Jak jsem slabý! Řekl jsem si: promluvíš s ní, poznáš, že to hezká loutka, a nabudeš zase klidu. Ale mýlil jsem se...

Když tak večer sedám k práci, dříve tak milované, cítím, že nemohu své myšlenky soustřediti. Kdykoliv po delší námaze utvořím

si logický řetězec myšlenek, zamyslím se a vidím v dýmu papirosy – Tvé oči... Je po práci. Nemohu vážně myslet, neboť jsem nepokojný, neklidný.

Musím tomu učiniti konec. – Nebo mám již teď opustiti svou dráhu, protože jsem se setkal s dívkou, která mne snad nechápe, které snad nic neznamenam? Klid potřebuji a ten mohu nabýti pouze dvěma případy.

Buď mne chápeš, a pak nepochybuji, že mne máš ráda a půjdeme spolu, anebo ne, pak přerušíme svoje styky vůbec. Několik dní v tomto druhém případě ztratím, ale přece se zase vzpamatuji a budu moci pracovati dále. Odpověz upřímně pouhým slovem.

Pakliže dojde k případu druhému, uschovej si tento list v upomínku na duši buď Velikou, anebo Nešťastnou.“

Arthur se již delší čas zajímal o literaturu, byl básnický nadaný a dychtil stát se spisovatelem. Toužil uniknout z jednotvárnosti měšťáckého života, chtěl kráčet po stopách prokletých básníků Charlese Baudelaira, Paula Verlaina a dalších. Byl magicky přitahován estetikou dandyho Oskara Wilda, vnitřně souzněl s progresivním duchem českého kulturního časopisu *Moderní revue*, který od prvního čísla, jež se k čtenářům dostalo 8. října 1894, ruku v ruce připravovali básníci Arnošt Procházka a Jiří Karásek ze Lvovic. Pražskému periodiku byly hlavními vzory francouzské časopisy *Mercure de France* a *Le Décadent*.

Moderní revue přinášela literární, výtvarné a hudební kritiky. Později přibýly filosofické eseje, reflexe společenskovedních témat i aktuálních politických otázek. Redakce dbala, aby nedílnou součástí jednotlivých čísel byly překlady moderních světových autorů (například Oscara Wilda, Jorise Karla Huysmanse, Stanisława Przybyszewského, Friedricha Nietzscheho) i mladých českých spisovatelů převážně dekadentně-symbolistického ražení (jakými byli Karel Hlaváček, Otokar Březina, Jiří Karásek ze Lvovic aj.) Z výtvarníků s redakcí od počátku spolupracovali František Koblíha a Karel Hlaváček. Podporu brzy vyjádřili mnozí další. Mezi nimi Jan Štursa, František Bílek nebo Zdenka Braunerová.

Breisky četl všechny významné evropské dekadenty, sledoval německou iracionalistickou filosofii Arthura Schopenhauera

a Friedricha Nietzscheho, miloval symbolisty, pilně se učil cizím jazykům, a již jako středoškolský student překládal z francouzštiny, angličtiny a občas i z němčiny. Navenek opovrhoval společenským řádem. S velkou chutí demonstrativně revoltoval proti konvenčnímu životu. Inspirací v protestu mu byl dobový individualistický anarchismus básníka Stanislava Kostky Neumanna.

Miloval psané slovo, ale bláznivě se zadíval do hlubokých Boženčiných očí. Prožíval zmatečný stav, se kterým si nevěděl rady. Obával se, zda je schopen spolužití s milovanou literaturou i láskou skutečnou. Než poznal Boženku, žil Arthur jako mlčenlivý samotář. Hovořil s lidmi jen z nutnosti, možná s jistou povýšeností nad povrchními starostmi okolí. I po seznámení s Boženkou, těžce snášel třetí osobu, která se do jejich rozhovoru vmísila. Většinou zmlkl a oslovil svou Bóžu až, když zůstali opět sami.

Božena Dapeciová na Breiského vyznání zareagovala vstřícně a dala mu své ano. Obdivovatelé inteligentní dívky měli smůlu. Když do Boženina života vstoupil Arthur, přestali ostatní existovat. Ty tam byly vzpomínky na první ryze platonickou lásku, kterou jako patnáctiletá prožila v severočeském Duchcově s místním mladíkem Švarcem. Zapomenut zůstal student výtvarné akademie Vladislav Röhling, s nímž se Dapeciová poznala 2. června 1900 v Litomyšli na svatbě sestřenice Ely Vejrychové s Maxem Švabinským. Röhling začal Boženě zasílat ručně malované pohlednice s milostnými vyznáními a básněmi. Po nástupu Dapeciové do tanečních hodin jejich vzájemná komunikace ochladla. Odmítaný Röhling intuitivně vycítil, že se něco děje a za krásnou Dapeciovou přijel do Loun, ale ona před ním uprchla do Solopysk, kde se schovala u známých.

Boženka Dapeciová se stala pro Breiského zdrojem literární inspirace, radosti ze života, duševní posilou a útěchou, ale rovněž vřídlem melancholického smutku, jenž provázel okamžiky odloučení, když zamilovaná dvojice nemohla být na konci týdne spolu. Boženka, která byla ze zdravotních důvodů odkázána na samostudium a domácí výuku, získala v osobě svého obdivovatele sečtělého, inteligentního druha a svým způsobem i učitele světové literatury, který nikdy neváhal, aby se s milovanou „Beatrice“ o své dojmy z četby podělil. Původně Boženčina matka